

Transitieatlas: een instrument om voorzieningen in samenhang te optimaliseren

Een gevolg van de demografische transitie is dat er verschillende 'mismatches' ontstaan tussen de vraag naar en het aanbod van woningen, bedrijventerreinen en voorzieningen (door dalende leerlingenaantallen ontstaat bijvoorbeeld een overschot aan leslokalen). De transitieatlas is een belangrijk inhoudelijk hulpmiddel om deze mismatches op te lossen. De transitieatlas is ontwikkeld in samenwerking met, en in opdracht van, het ministerie van BZK. In de transitieatlas worden met kaartbeelden verschillende scenario's getoond die de mogelijke toekomstige voorzieningenstructuur weergeven. De scenario's zijn bedoeld om een discussie te voeren over de criteria die belanghebbenden in de regio belangrijk vinden bij het realiseren van een toekomstbestendige voorzieningenstructuur. De transitieatlas wordt dus opgesteld voor en door de regio. Kortom, het is een interactief instrument.

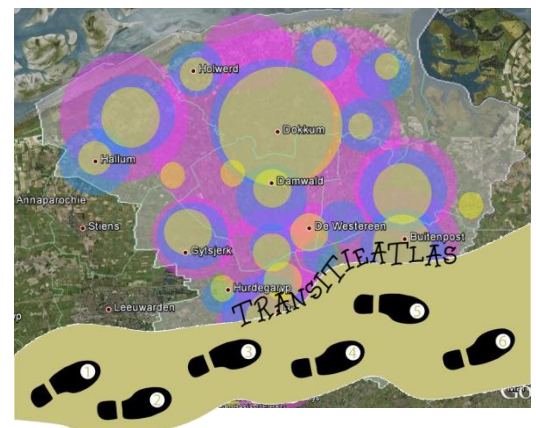
Tijdens interactieve sessies in de regio worden de criteria geïnventariseerd. Criteria kunnen bijvoorbeeld zijn:

- De minimaal gewenste schaalgrootte van een basisschool
- De minimale bezettingsgraad van een sporthal
- Alleen nog maar bouwen van nieuwe woningen voor specifieke doelgroepen (bijv. ouderen en/of starters)

De transitieatlas kan dus ingezet worden als communicatiemiddel voor de direct betrokken actoren, gemeenteraden en de bevolking. Communicatie is belangrijk voor het verkrijgen van bewustwording en draagvlak en het gezamenlijk zoeken naar oplossingen. Deelnemers geven aan welke criteria zij van belang vinden bij het uitvoeren van de transitieopgave, maar ook wat creatieve mogelijkheden zijn om met de gevolgen van bevolkingstransitie om te gaan; bijvoorbeeld het activeren van burgerkracht of het hergebruik van leegstaande voorzieningen. Uiteindelijk kunnen, mede op basis van de uitkomsten van de transitieatlas, beleidsopties worden opgesteld voor de noodzakelijke transitie van het woning-, bedrijventerreinen- en voorzieningenaanbod.

Integrale Kaartbeelden

Uiteraard kan de weergave van de transitieatlas per sector worden gegenereerd, maar van belang is ook een integrale weergave van de transitieatlas. Met deze intersectorale benadering, waarbij voorzieningen in samenhang worden meegenomen, kunnen eenvoudiger beslissingen worden gemaakt over welke voorziening op welke plek zou moeten staan. Door het tonen van de ruimtelijke consequenties van bevolkingstransitie wordt tevens bewustwording gecreëerd.

Transitieatlas in de praktijk: voorbeeld primair onderwijs

Voor het primair onderwijs is het mogelijk verschillende scenario's in de transitieatlas uit te werken. Op basis van regionale prognoses wordt bepaald in hoeverre het nodig is de regionale primair onderwijsstructuur te saneren en optimaliseren. Tijdens de interactieve sessie worden bij aanwezigen criteria opgehaald op basis waarvan uitspraken gedaan kunnen worden welk scenario deze kaders het beste benadert.

Huidige situatie

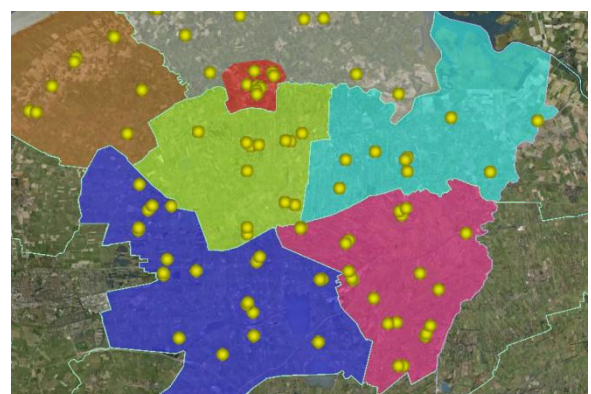
Het eerste kaartbeeld laat het aantal scholen zien dat momenteel in een regio is gevestigd. In deze regio zijn dat er 101 en gezamenlijk hebben deze scholen ongeveer 12.500 leerlingen. Dit aantal zal tot 2025 afnemen tot 11.000 leerlingen (een daling van ca. 10%).

Interactief met stemkastjes

Aan de hand van de huidige situatie zal de discussie worden gevoerd. Dit gebeurt door middel van het stellen van vragen die worden beantwoord met behulp van stemkastjes. De resultaten worden direct aan de deelnemers getoond en indien gewenst is er vervolgens ruimte voor een korte reflectie vanuit de zaal.

Het is belangrijk dat de deelnemers uit de regio zelf input leveren voor de te stellen vragen tijdens de sessie. Dit kan bijvoorbeeld in subgroepen. Door de deelnemers zelf input te laten leveren wordt bewerkstelligd dat de discussie gaat over de thema's en issues die daadwerkelijk in de regio spelen.

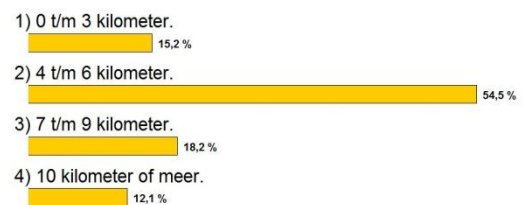
Na het beantwoorden van een serie vragen per thema worden de scenario's getoond. Aan de hand van de antwoorden kan worden bepaald welk scenario het best voldoet aan de criteria die door de aanwezigen zijn gekozen.

Basisonderwijs

4. Wat is een afstand die nog aanvaardbaar is voor het bereiken van een basisschool?

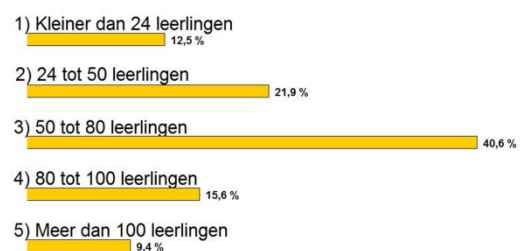

www.eurovote.nl

Basisonderwijs

8. wat is voor u een acceptabele opheffingsnorm?

www.eurovote.nl

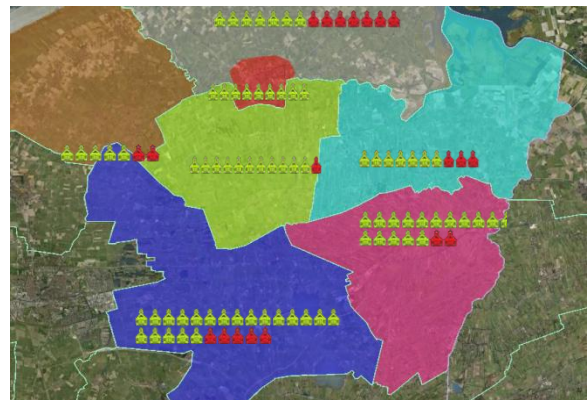
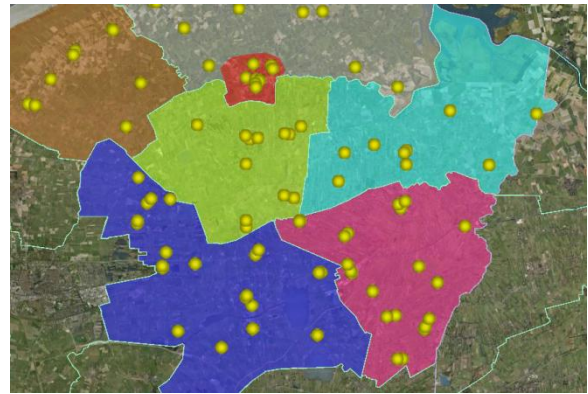
Minimale schaalgrootte van 50

Een criterium voor optimalisering van het aanbod zou kunnen zijn het nemen van een minimale schaalgrootte van 50 leerlingen, omdat dit door veel deskundigen (verwoord in wetenschappelijke literatuur) wordt gezien als ondergrens voor kwalitatief goed onderwijs.

Kleinere scholen worden dus samengevoegd of opgeheven en de leerlingen worden toebedeeld naar de dichtstbijzijnde school die blijft bestaan. Daarbij is – voor zover nodig – rekening gehouden met verschillen in denominatie.

De tweede afbeelding laat zien dat vooral in het noorden van de regio scholen onder de 50 leerlingen zullen komen, dit is aangegeven met de rode icoontjes.

De exploitatietekorten van het doorexpluiten van de scholen kleiner dan 50 zouden ongeveer 11,2 miljoen bedragen. Dit komt omdat een klein aantal kinderen in een gebouw geschikt voor een 8-klassige basisschool meer extra kosten¹ met zich meebrengt dan een klein aantal kinderen in een gebouw geschikt voor een 3-klassige basisschool.

Nulsituatie meerkosten bij niets doen
Bij scenario 'Scholen kleiner dan 50 sluiten'

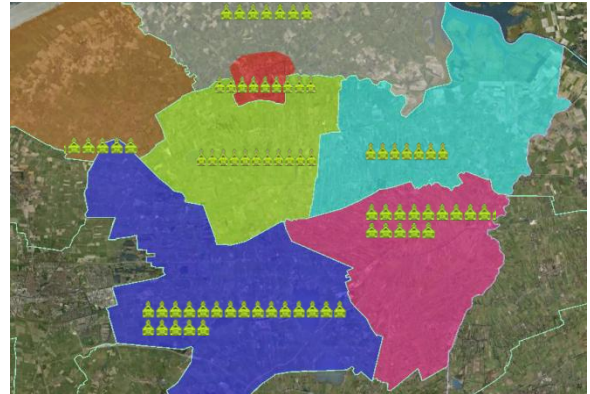
-11,2 mln.

¹ De kostenramingen zijn uitgevoerd door het planeconomisch bureau PAS bv

Zou dit scenario worden uitgevoerd dan zouden de kosten netto contant € 5,9 miljoen bedragen, de baten zijn € 8,3 miljoen. Een batig saldo dus van € 2,4 miljoen. De eventuele baten van verkoop van de vrijkomende schoolgebouwen zijn niet meegerekend, evenmin als de baten van het bundelen van meerdere functies (besparing op gebouwen en personeel).

De kosten bestaan o.a. uit het organiseren van leerlingenvervoer en het uitbreiden van gebouwen die extra leerlingen op hun school krijgen na het samenvoegen of sluiten. De baten bestaan uit het niet langer doorexploiteren van te grote schoolgebouwen.

Op de afbeelding rechts is het aantal resterende scholen per gemeente weergegeven.

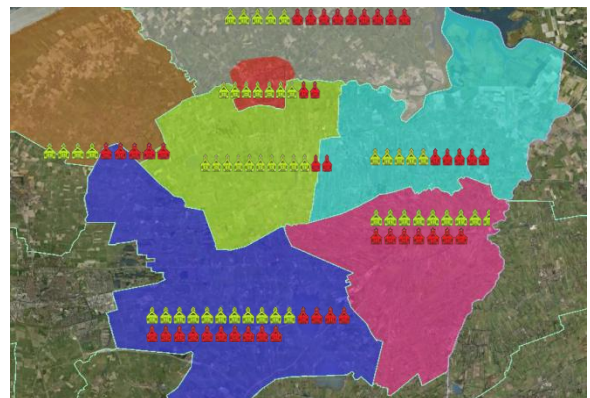
Initieële investeringen:	-5,9 mln.
Structurele baten / lasten:	8,3 mln.
Saldo:	2,4 mln.

Minimale schaalgrootte van 150

Een verdergaand scenario zou zijn het verhogen van de opheffingsnorm naar 150 leerlingen. Voor het aantal van 150 is gekozen omdat dit het aantal leerlingen is dat minimaal nodig is voor een 8-klassige basisschool. Dit kan ook een goede basis zijn om tot brede scholen of integrale kindcentra te komen. Deze bieden de mogelijkheid om meerdere functies (voorschoolse educatie, welzijn, sport, enz.) te bundelen wat materiële en niet-materiële voordelen biedt.

De rode icoontjes rechts laten zien dat in dit scenario, vanzelfsprekend, meer scholen worden opgeheven of samengevoegd.

De exploitatietekorten van het doorexploiteren van de scholen kleiner dan 150 leerlingen bedragen ongeveer 57,4 miljoen. Naast te veel leerlingen in een te groot gebouw zitten er extra kosten in bijvoorbeeld de aanschaf van lesmateriaal en personeelskosten: op een kleine school werkt er

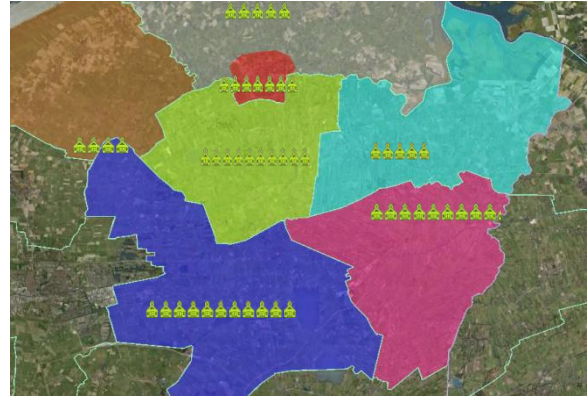
Nulsituatie meerkosten bij niets doen
Bij scenario 'Scholen kleiner dan 150 sluiten'

-57,4 mln.

meer personeel per leerling dan op een school van normale omvang.

De kosten van dit scenario bedragen netto contant € 27,9 miljoen, de baten € 1,4 miljoen. Een negatief saldo dus van € 26,5 miljoen. De initiële investeringen in dit scenario zijn hoog, omdat de resterende scholen uitgebreid dienen te worden en er wordt uitgegaan van de ontwikkeling van brede scholen. De structurele baten zijn meegenomen tot 2025, maar bedacht dient te worden dat de inverteertheffingen door blijven lopen.

Dit scenario is een extreem scenario, niet alle scholen hoeven 8-klassige basisscholen te zijn en niet elke school hoeft een brede school te worden.

Initiële investeringen:	-27,9 mln.
Structurele baten / lasten:	1,4 mln.
Saldo:	-26,5 mln.

Het is mogelijk om andere criteria als input te gebruiken, dit levert andere kaartbeelden en andere kostenplaatjes op. Denk bijvoorbeeld aan het hanteren van de lokale opheffingsnorm als hard criterium. Ook kunnen er variaties worden toegevoegd. Een veel gebruikt argument tegen sluiting van een basisschool is dat het de laatste voorziening in een kern is waar bewoners elkaar ontmoeten. Dit kan worden meegenomen in de transitieatlas. Inzichtelijk wordt gemaakt om hoeveel kernen het in theorie gaat en hoeveel het zou kosten om de school open te houden, wellicht niet om onderwijs te verzorgen, maar als gemeenschapsaccommodatie.

Aan het eind van de sessie wordt ook altijd de bruikbaarheid van het instrument getoetst. In de sessies tot nu toe kan het instrument op brede steun rekenen. 75% van de deelnemers in Noordoost Fryslân vond het nuttig instrument en 90% van de deelnemers in de Achterhoek.

Transitieatlas: stap voor stap

Actie	Benodigde tijd
1. Intake regio: met de regio bepalen welke modules worden uitgevoerd in de transitieatlas	1 maand
2. Regiogegevens voor het maken van de kaartbeelden aanleveren of verzamelen (afhankelijk van beschikbaarheid) en verwerken	
3. Het verwerken van de kaartbeelden in een presentatie ten behoeve van de interactieve sessie	2 weken
4. Presentatie afstemmen met de regio: bepalen welke vragen worden gesteld aan de deelnemers e.d.	
5. Presenteren van de interactieve sessie (2x)	2 weken
6. Verbeelden naar hoofdscenario's: opgehaalde criteria gebruiken om de hoofdscenario's te bepalen	2 weken
7. Notitie met conclusies: programma van eisen voor het formuleren van verschillende beleidsopties	
Totale doorlooptijd	2,5 maanden

De transitieatlas wordt gezamenlijk uitgevoerd door:

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties:

postbus.krimpteam@minbzk.nl

Hank Hendriks 070-3390349
 Frans van Suylekom 06-21522604
 Joop van Dam 06-55764734

Public Result:

info@publicresult.nl

Kees Stob 070-3468816